

Lepidopterologische notities

door

W. J. BOER LEFFEF

*(Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud
(R.I.V.O.N.))*

R.I.V.O.N.-Med. nr. 116

I. Het voorkomen van *Panthea coenobita* Esp. (Lep., Noctuidae) bij Vaals en in midden Drente

Dank zij de bijzondere medewerking van de Plantenziektenkundige Dienst in Drente is het R.I.V.O.N. in staat geweest de entomofauna van een bosgebied nabij Grollo in midden Drente beter te leren kennen. Het materiaal uit de vanglampen, welke door de Plantenziektenkundige Dienst aldaar zijn geplaatst ter bestrijding van de schadelijk optredende *Ectropis bistortata* werd ons geregeld ter determinatie en onderzoek opgezonden. Er bevonden zich daarbij de nodige verrassingen! De vangst van 18 mei 1960 bevatte bv. één exemplaar van de tot nu toe alleen van sparrenbossen uit omgeving van Vaals bekende *Panthea coenobita* Esp. Op 28 mei werden zelfs twee exemplaren gevangen. Het totale aantal werd van 18 mei tot en met 11 juli 12 stuks, w.o. één wijfje! Dit pleit voor de indigeniteit van de soort in de Middendrentse bossen. Deze houden waarschijnlijk verband met het vlieggebied in Noord-Duitsland, waar *P. coenobita* eveneens in sparrenbossen thuishoort. Het voorkomen van deze zeldzame soort op twee zover uiteen liggende gebieden in Nederland is een nadere beschouwing waard.

Het is een feit, dat de doorsnee entomoloog bij voorkeur niet zo gauw vlinders gaat vangen in de entomofaunistisch doorgaans arme sparrenbossen. Het zou daarom de moeite waard zijn alle grotere complexen fijn-sparrenbossen in het oosten van het land eens na te pluizen. Het resultaat kon wel eens verrassend zijn!

Toch is de kans niet zo groot, dat buiten Drente veel nieuwe vindplaatsen van *P. coenobita* zullen worden gevonden. Er bestaat namelijk een overeenkomst tussen de naaste omgeving van Vaals en van midden Drente, die biologisch betekenis heeft en waardoor het optreden van *P. coenobita* in beide gebieden niet zo verwonderlijk is.

De sparrenbossen van Vaals zijn gelegen in het zogenaamde submontane district. De levensomstandigheden daar verschillen van die in het westen van Zuid-Limburg (westelijk krijt- en lössdistrict) en van die in de meeste andere districten door het submontane karakter. De levensomstandigheden in het Drentse district komen in sommige opzichten blijkbaar hiermee overeen. Het valt namelijk op, dat in beide gebieden bepaalde submontane of subboreale soorten voorkomen, bv. de plantesoorten Zevenster (*Trientalis europaea*), Kransalomonszegel (*Polygonatum verticillatum*) en Wilde Trompetnarcis (*Narcissus pseudonarcissus*). Het voorkomen van *Panthea coenobita* sluit hierbij treffend aan. In ieder geval heeft Vaals nu een attractie minder.

De vliegtijd blijkt in Drente zeer lang te zijn. LEMPKE geeft op juni, juli. A. BAU's Schmetterlingsbuch geeft als vliegtijd mei op. In Drente blijkt de vliegtijd zich uit te strekken van medio mei tot medio juli.

De waarnemingen van 1961 bevestigden die van 1960, maar gaven nog geen nieuwe gezichtspunten.

II. *Deileptenia ribeata* Clerck (Lep., Geometridae) in de aanval?

Door wijlen H. A. DE VOS TOT NEDERVEEN CAPPEL in 1893 te Hoog-Soeren ontdekt, bleef *D. ribeata* tot voor kort nog een dier, dat zich ondanks de polyfage levenswijze van de rups, alleen in de naaste omgeving van Apeldoorn schuil hield en zelfs daar heel lokaal was!

Pas in 1958 vond ik ook exemplaren in de Hoenderlose bossen en te Wiessel (eveneens gemeente Apeldoorn). KAJADOE ving een dier in de bossen bij Epe. Nu blijkt uit vangsten (in vanglampen van de Plantenziektenkundige Dienst in de Staatsbossen bij Grollo) in midden Drente, dat de soort daar ook zit! Er is een zekere uniformiteit in de begroeiing van de *D. ribeata*-gebieden. Deze bestaat uit naaldhout gecombineerd met resten van het eiken-berkenbos.

Is *D. ribeata* zich aan het uitbreiden of komt hij slechts plaatselijk voor, wachtend op een ijverige vlinderaar om genet en gepot te worden?

III. Waardevol Microlepidoptera-materiaal uit het Savelsbos (gem. Gronsveld), Zuid-Limburg

Niet alleen wat de Macrolepidoptera betreft blijkt het Savelsbos te Gronsveld faunistisch tot de rijkste bosgebieden in ons land te behoren, ook het Micro-materiaal aldaar gevangen biedt verrassingen.

De uit de vlinderval in 1960 verzamelde Micro's werden door de heer G. HELMERS te Amsterdam gedetermineerd. Het resultaat van enkele determinaties werd door hem aan het R.I.V.O.N. medegedeeld. Het leverde reeds een aantal zeldzame en lokale soorten op. Dit zijn:

Zophodia convolutella Hb. (Pyrilidae). Op 19 mei 1960 twee exemplaren. Deze soort is tot nu toe alleen in het zuiden van het land aangetroffen, zeldzaam, in de laatste decennien slechts enkele malen.

Agrotera nemoralis Scopoli (Pyrilidae). In de eerste helft van juni vier exemplaren. Een vrij zeldzame soort, alleen voorkomend in het oosten en zuiden van het land.

Myelois cribrumella Hb. (Pyrilidae). Eerste helft van juni één exemplaar. Hoofdzakelijk bekend van de duinen, daar op diverse plaatsen. Pas in de laatste jaren zijn enkele exemplaren uit het binnenland bekend geworden en dan meestal van ruderaal-terreinen.

Evergestis limbata L. (Pyrilidae). In de tweede helft van juni één exemplaar. — Deze *Evergestis* is een zeer zeldzame soort, uitsluitend bekend uit Zuid-Limburg van slechts enkele plaatsen. De meeste Nederlandse exemplaren, dat zijn vijf stuks, komen van de St. Pietersberg. (cf. DOETS, 1952, *Natuurhist. Maandbl.* 41 : 23). Het is verheugend te weten, dat als de St. Pietersberg tot het verleden behoort, dit vlinderkleinood althans op één plaats geborgen is!

Sciaphila branderiana L. (Tortricidae). In de maand juni drie exemplaren. Deze soort is alleen in de duinen en in Zuid-Limburg gevangen. Nooit meer dan enkele exemplaren.

Er zullen stellig nog wel meer interessante soorten uit de mottenbus van het R.I.V.O.N. komen. Ook deze zullen ter determinatie worden toegezonden aan de heer HELMERS, in wiens collectie bewijsexemplaren van alle belangrijke dieren blijven.

Summary

I. *Pantbea coenobita* Esp., only known from the south of (Dutch) Limburg, was also found in spruce woods in the province of Drente, in the northern part of the Netherlands.

II. *Deileptinia ribeata* Clerck, only very locally known from the centre of the province of Gelderland, was caught in the same woods as the preceding species.

III. Some rare "Microlepidoptera" are mentioned, taken in the south of (Dutch) Limburg.

Chrysanthus, Pater, Spinachtigen - Arachnida. I. Nederlandse spinnen. Tweede druk. Wetenschappelijke mededelingen van de K. N. N.V., no. 13, november 1963.

Ruim 9 jaar na de eerste druk van deze W. M. verscheen nu de tweede, die in de inleidende hoofdstukjes hier en daar wat is uitgebreid, maar overigens vrijwel met de eerste druk overeenstemt en dan ook een even degelijke indruk maakt.

Overigens valt bij vergelijking van de twee drukken wel op, dat de opmaak van deze serie in de loop der jaren veel fraaier is geworden. Zelfs de tekeningen, die toch precies dezelfde zijn, doen het nu veel beter.

Prijs voor leden van K. N. N. V. en Ned. Ent. Ver. f. 2,25 (anders f. 2,75). Te bestellen door storting van het bedrag op postrekening 13028 ten name van Bureau K. N. N. V. te Hoogwoud-N.H. — LPK.

Vlinders met rode ogen. Enkele malen zijn in ons land nachtvlinders aangetroffen, waarbij de ogen niet de normale donkere kleur hadden, maar rood van tint waren. Zie voor een samenvatting van deze vangsten *Ent. Ber.* 23 : 100.

Aan de drie daar vermelde vondsten kan nu een vierde toegevoegd worden. In 1963 werd door het Rivon op Voorne geïnventariseerd met behulp van vanglampen. Het materiaal werd verwerkt door de heren VAN DER MADE, VIS en VESTERGAARD. Onder de duizenden gecontroleerde vlinders troffen zij één afgevlogen „Micro" aan met heel duidelijke roodachtige ogen. De heer PEERDEMAN determineerde hem voor mij als *Archips podana* Scopoli (Tortricidae).

Het merkwaardige is, dat het verschijnsel niet gebonden is aan een bepaalde soort, zelfs niet aan één familie. We kennen nu al twee Noctuiden, één Pyralide en één Tortricide. Zeer waarschijnlijk hebben we hier te doen met een vrij recent ontstane mutatie, die recessief is ten opzichte van de normale oogkleur, maar die toch al zo verbreid is, dat nu en dan zelfs homozygoten ontstaan, waardoor de eigenschap ook uiterlijk zichtbaar wordt. In de buitenlandse literatuur ben ik nog geen enkele vermelding van het verschijnsel tegengekomen.

De heer KABOS tekent hierbij nog aan: „Over de kleurstoffen der vlinderogen is wel iets bekend. Zij worden ommochromen genoemd en bezitten wel een ingewikkelde, doch niet ongewone structuur.

In gereduceerde toestand zijn zij rood. Hier is dus iets mis gegaan met het oxyderen door het ecdyson bij het uitkomen. In een groter artikel hoop ik op deze belangrijke zaak nog terug te komen". — LPK.